

Д-ръ ЛОНГИНЪ ЦЕХЕЛСКИ
УКРАИНСКИ ДЕПУТАТЪ ВЪ
АВСТРИЙСКИЯ РАЙХСРАТЪ

 **Не освободителка,
а потисница на народитѣ.**

(Какъ Русия „освобождава“ Украйна).

ИЗДАНИЕ
на
СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ НА УКРАИНА
София — 1914.

Д-ръ ЛОНГИНЪ ЦЕХЕЛСКИ
УКРАИНСКИ ДЕПУТАТЪ ВЪ
АВСТРИЙСКИЯ РАЙХСРАТЪ

 **Не освободителка,
а потисница на народитѣ.**

(Какъ Русия „освобождава“ Украина).

ИЗДАНИЕ
на
СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ НА УКРАИНА
София — 1914.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

I.

Какъ Русия „освобождава“ Украина?

Въ войната, свидѣтели на която сме сега, тримата западно-европейски противници на нѣмско-австрийския съюзъ се ръководятъ отъ мотиви по-други отъ ония, които ръководятъ Русия съ двата ѝ балкански помощника. Русия, а заедно съ нея Сърбия и Черна Гора, водятъ агресивна война съ користни цѣли, имайки прѣдвидъ подѣлбата на Крайдунавската монархия, а пъкъ Англия, Франция и Белгия сж вѣвлечени въ войната отъ второстепенни мотиви, страхувайки се да не би Германия, слѣдъ като побѣди Русия, да се уголѣми чрѣзмѣрно и да започне да ги заплашва. Държавата, която прѣдизвика върлуващата сега война бѣше Русия и само Русия, чиито насъсквания затъмниха разума на ръководителитѣ на сръбския народъ. Сърбия стана жертва на руската интрига и, гонейки реализирането на националнитѣ си мечти, слѣзе до нивото на орждие на рускитѣ планове на Балканитѣ. Ако миналата година на Балканитѣ се пролѣха рѣки човѣшка кръвъ почти безполезно, ако ударътъ, нанесенъ на Турция, не донесе разрѣшаването на националнитѣ въпроси на Балканитѣ, ако Македония е разкъсана между чуждеплѣменни държави, ако брѣговетѣ на Брѣгалница бѣха свидѣтели на братоубийствено клане, ако новата балканска държава Албания не може досега още да се организира, ако най-

послѣ въ Сараево варварски сж убити най-славянофилския Хабсбургъ и жена му славянка, съ което бѣше даденъ сигналътъ за всесвѣтския пожаръ, — то всичко това бѣше дѣло на Русия.

Лозунгътъ, въ името на който Русия прѣдизвика войната, трѣбваше да бжде „освобождението на славянитѣ отъ германското иго“. Рускитѣ националистически и консервативни вѣстници вече въ продължение на нѣколко години пишатъ за необходимостта на това освобождение; въ негово име се водѣше интензивна панславистико-русофилска пропаганда срѣдъ славянскитѣ народи въ Австро-Унгария. Русия се зае „да освобождава“ босненскитѣ и южно-унгарски сѣрби, галицкитѣ украинци и поляци, словацитѣ, чехитѣ и даже и седмоградскитѣ ромжни; тия послѣднитѣ вече не въ името на славянството, а въ името на православието, а може би... общочовѣшки свободололюбиви идеи.

Нека бжде тогава позволено и на менъ като на членъ и парламентаренъ прѣдставителъ на нацията, която сжщо се наематъ „да освобождаватъ“ руситѣ, да обясня тука въ нѣколко реда какъ украинцитѣ разбиратъ „освободителната“ мисия на Русия и какъ ние се отнасяме къмъ нея, на основание на опита полученъ отъ нашата трагична истѣрия.

Но прѣди да обясня това, не ще бжде излишно да направя прѣдъ читателя нѣколко общи бѣлѣжки за Украйна и украинцитѣ, които излизатъ сега тѣй енергично на международната арена и които сж собствено *ябълката на раздора между Русия и Австрия*.

Украйна заема територията отъ р. Прутъ, Карпатскитѣ планини и рѣкитѣ Санъ и Нарва (дѣсни притоци на Висла) на западъ, до Донецъ, долния Донъ и западния Кавказъ на изтокъ, отъ Припеть и Горна Десна

(притоци на Днѣпъръ) на сѣверъ, до Черно и Азовско море на югъ. Украинцитѣ сж славянско плѣме, което на брой 38 милиона души населява грамадното пространство отъ повече отъ 800 хиляди квадратни километра, а на по-малки колонии е разпрѣснато по останалата частъ на Кавказъ, въ Южния Сибиръ, на Амуръ, въ Добруджа, въ Канада, въ Съединенитѣ Щати на Сѣверна Америка и въ Бразилия.

Австрийскитѣ украинци отъ Източна Галиция и Сѣверна Буковина се наричатъ на нѣмски отъ официалната австрийска статистика „Рутени“ (отъ сръднѣвѣковното „Ruthenus“, „Ruthenia“). А въ Русия официално ги наричатъ, съ очевидно русификаторската тенденция, „Малоруси“.

Езикътъ на украинцитѣ, споредъ мнѣнието на славистигѣ Шафарикъ, Миклошичъ, Срезневски, Ягичъ, Коршъ, Шахматовъ, Потебня и споредъ мнѣнието на самата Императорска Академия на Наукитѣ въ Петербургъ, е самостоятеленъ славянски езикъ, сжщо такъвъ, какъвто е българския, сръбския или кой да е другъ славянски езикъ; въ никой случай не бива той да се смѣта „нарѣчие“ на руския езикъ, отъ който украинския основно се отличава не само по произношението, граматиката, словообразуването, синтаксиса и лексиката си, но и по цѣлия си духъ и история. Освѣнъ това теоритическо доказателство на украинския езикъ и нация, сжществува едно много по-важно практическо доказателство: самостоятелната крайно разнообразна (по-стара отъ руската) украинска литература¹⁾, украинската преса, театъра,

---

¹⁾ Официалната руска наука е присвоила за себе си най-стария периодъ на украинската литература, именно тѣй нарѣчения Киевски или Княжески периодъ, обемащъ X—XIII столѣтие и ознаменованъ съ такива видни произведения, като „Киевската

лѣтопись“, „Галицко-Волинската лѣтопись“, „Слово о полку Игоревомъ“ и т. н., писани на смѣсенъ, тѣй нарѣченъ църковно-славянски (старо-български) и старо-украински езикъ. Това присвояване е станало на това формално основание, че литературния езикъ на тоя периодъ е билъ прѣнесенъ отъ Княжескитѣ дружини, заедно съ християнството въ XI и XII вѣкъ отъ Киевъ въ Москва, гдѣто се е подложилъ на ново измѣнение (а именно на русификация) и въ тоя видъ е станалъ основа на държавния руски езикъ въ послѣдующитѣ вѣкове чакъ до царуването на императрица Екатерина II, когато народния руски езикъ, като силна вълна е прѣлялъ въ руската литература, която собствено отъ XVIII вѣкъ започва наистина да сжществува. А въ дѣйствителностъ тѣй нарѣчения *Киевски периодъ, периодътъ на Владимиръ Велики и т. н. принадлежи изключително на украинцитѣ*, които му дадоха писатели, културни центрове (Киевъ, Галичъ, Киевската Лавра и т. н.), езикъ (смѣсенъ съ старо-българския), колоритъ, духъ, теми и т. н. *Прадѣдитѣ на Руситѣ не взимаха въ тоя периодъ никакво участие.* И по-късно отъ XIII вѣкъ до края на XVIII украинската литература се развива съвсѣмъ независимо отъ руската, като се намира първоначално подъ силното влияние на българската (обновителъ на украинската иерархия слѣдъ монголското нашествие въ края на XIV и началото на XV вѣкъ бѣше митрополитъ Памьякъ, по произхождение българинъ), а по-късно (XV до XVII вѣкъ) подъ латинско схоластично и полско влияние. Плодовитата украинска литература въ ония врѣмеѣа въ много отношения прѣвъзходствуваше съврѣменната и бѣдна руска литература, а на славянитѣ тя даде Мелетия Смотрицки отъ Галиция (XVII вѣкъ), чиято църковно-славянска граматика бѣше приета отъ всички славяни и стана основа не само на украинската, но и на руската, сръбската и българската граматикография. Въ XVII вѣкъ се започна освобождението, както отъ църковно-славянскитѣ, тѣй и отъ латинско-схоластичнитѣ и полскитѣ влияния въ посока на национализиране на литературния езикъ, освобождение, което се завърши въ 1798 год. съ появяването на Иванъ Котляревски отъ Полтава, който въвежда въ украинската литература чистия украински народенъ езикъ и ново фонетично национално правописание (вмѣсто църковно-славянското). Отъ тукъ започва новъ периодъ въ украинската литература, който продължава и до сега и който даде такива писатели, като ге-

почти хилядогодишната украинска история ²⁾), грамаднитѣ кадри на украинската интелегенция и все повече съживяващето се украинско политическо движение, чийто девизъ е: *самостоятелна украинска държава отъ Карпатитѣ до Кавказъ.*

Въ сегашната стадия на развитието си украинцитѣ отъ двѣтѣ страни на Австро-Руската граница станаха вече важенъ политически факторъ, съ който трѣбва да

ниалния Тарасъ Шевченко, Кулишъ, Иванъ Франко, Осипъ Федьковичъ, Марко Вовчокъ, Леся Украинка, Коцюбински и т. н. и такива учени, като Антоновичъ, Костомаровъ, Драгомановъ (бившъ професоръ въ Висшето училище въ София), Житецки, Потеня, Михалчукъ, Охоновски, Хрушевски и т. н. Киевскиятъ периодъ по такъвъ начинъ е органическо начало *само* на украинската литература; къмъ историята на руската литература той е присъединенъ искусственно по политически съображения.

²⁾ Сжщо така и *Киевския периодъ (X до XIII вѣкъ) на политическата история на тѣй нарѣчената „Стара Русь“ принадлежи органически на украинската история*, и съвсѣмъ не е начало на руската история, както прѣподаватъ въ Русия въ официалнитѣ училища. Киевската държава на Владимиръ Великий и на наслѣдницитѣ му бѣше създадена само отъ украинцитѣ, а руската държава се създаде едва въ XIII и XIV вѣкове въ басейна на р. Ока, Москва и Волга отъ смѣсъ отъ славянски и фински елементи. Отъ Киевъ Московската държава възприе само династията и християнството. И по-късно, слѣдъ XIII вѣкъ, когато Украина попадна отъ начало подъ властта на Литва, а послѣ на Полша, *историческитѣ пѣтища на Украина и Московия вървятъ съвършено отдѣлно единъ отъ другъ*. Украинската история (XIV до XVIII вѣкъ) се развива въ борба съ турско-татарския свѣтъ и полския натискъ на изтокъ, безъ да има чакъ до половината на XVII вѣкъ (до Богданъ Хмельницки) нищо общо съ Московската държава, която бѣше раздѣлена сѣкашъ съ китайска стѣна отъ Украина и Европа и се развиваше въ борба съ Волжскитѣ и Уралски фини и монголи и сѣверо-прибалтийскитѣ германци (шведитѣ и ордена на меченосцитѣ).

се съобразяватъ двѣтѣ държави : Австрия и Русия, както и съсѣдитѣ имъ поляци отъ западъ и руси отъ сѣвероизтокъ. Сжществуването на украинското движение не е безразлично вече и за другитѣ европейски държави : Германия, Англия и т. н., чиято столична преса отъ нѣколко години обръща голѣмо внимание на украинския въпросъ.

Австрийскитѣ украинци сж напълно развитѣ въ политическо отношение народъ, имащъ свой интензивенъ политически животъ (значителна преса, нѣколко партии, около 29 депутати въ австрийския парламентъ, а 31 въ Галицкия и Буковинския ландтагъ), своя култура (гимназии, народни училища, просвѣтителни дружества, литература, искусство, театъръ, музеи, часть отъ катедритѣ въ Львовския и Черновицкия университети, национална църква и т. н.) и все повече закрѣпваща економическа организация (хиляди кредитни, производителни, потрѣбителни и т. п. учрѣждения), и бързо възникнало еснафство и т. н.

Въ послѣднитѣ години украинцитѣ получиха износна за тѣхъ реформа на избирателна система въ Галицкия и Буковинския ландтагъ и можаха да направятъ съвсѣмъ актуаленъ въпросътъ за създаването на самостоятеленъ украински университетъ (отдѣлно отъ Полския) въ Львовъ. Тѣ станаха сжщо виденъ факторъ на австрийския парламентаренъ животъ ; доста е да споменемъ за украинската обструкция, която миналата година трая нѣколко мѣсеца въ Виенския парламентъ.

Рускитѣ украинци наистина не могатъ да се приравнятъ къмъ австрийскитѣ по степенъта на националното имъ развитие — украинството се прѣслѣдва въ Русия като държавно прѣстжпление — но тѣ се приравняватъ къмъ тѣхъ по численостъ, по житиѣ национални

традиции и голѣмото си благосъстояние. До 1905 г., т. е., до руската революция, въ Русия бѣше запрѣтена и най-невинната украинска преса и литература и само отъ 1906 г. намираме въ Русия украински вѣстници и явна украинска литература. Отъ тогава се съживява и политическия животъ на украинцитѣ, които въ първитѣ двѣ държавни Думи имаха значителни украински клубове, броящи около 50 депутати. Ако се измѣни избирателния законъ за Третата Дума, то това стана главно за да се изличи отъ лицето на земята украинското прѣдставителство въ Думата, което съ програмата си за автономия на Украйна заплашваше Руската империя съ разколъ.

Растящата реакция и национализъмъ въ Русия се опълчиха главно противъ Украйна, въ която тѣ виждатъ ахилесовата пета на Русия. Ако репресиитѣ противъ демокрацията въ Русия сж голѣми, то противъ Украйна тѣ сж 100 пжти по-чувствителни. Затова не е чудно, че рускитѣ украинци гледаха и гледатъ на Галиция, като на украински Пиемонтъ, гдѣто въпрѣки борбата съ полскитѣ претенции за господство надъ украинцитѣ, все пакъ сжществува широка конституционна свобода. Като на украински Пиемонтъ гледа на Галиция и Русия и затова извѣстния пропагандистъ на руския панславизъмъ графъ Бобрински можа да пише и да говори, че Русия не бива да се успокои до тогава, до като на Карпатитѣ не се развѣва руското знаме.

Именно тоя украински Пиемонтъ се е наела „да освобождава“ Русия, както казва тя на съюзницитѣ си и както казва прѣдадената ней или недостатъчно освѣдомена балканска преса.

Работата е прѣдставена по такъвъ начинъ сѣкашъ Русия отива да „освобождава“ $4\frac{1}{2}$ милиона австрийски „руси“, подъ които трѣбва да се разбиратъ австрий-

скитѣ украинци. Като поводъ на това трѣбва да служи сжществуването на една малка русофилска партия срѣдъ галицкитѣ украинци, която провъзгласява националното единство на украинцитѣ съ руситѣ, партия, която нѣма никакви естественни корени въ народа и отдавна би изчезнала, ако не я поддържаше всѣка година милионната субсидия отъ Русия, отъ графъ Бобрински, отъ Галицко-Руското дружество, отъ Славянското Благотворително дружество и отъ ония официални кръгове, които стоятъ задъ гърба на тия дружества.

Искусственността на тая „партия“ срѣдъ австрийскитѣ украинци най-добрѣ се доказва отъ такива явления, като отсъствието на каквато и да било руска култура, литература, театръ и т. н.; въ Галиция, съ изключение на нѣколкото русофилски агитатори, никой даже не владѣе руски езикъ. Крайно характеренъ е и тоя фактъ, че слѣдъ въвеждането на всеобщо и равно избирателно право, въ австрийския парламентъ се избраха само двама русофили отъ 31 украинци, а нито единъ русофилъ не се избра въ Буковинския ландтагъ, дѣто има 16 украински депутати, а само единъ русофилъ се избра въ Галицкия ландтагъ, дѣто има избрани 34 украински депутати. Характерно е и това обстоятелство, че отъ 700 абонати на русофилския Львовски вѣстникъ „Прикарпатская Русь“ повече отъ половината сж разни официални лица и учрѣждения въ Русия, а отъ другата частъ половината сж разни редакции, кафенета и т. н. въ Галиция и едва 200 абонати има отъ срѣдата на самитѣ русофили.

Но украинцитѣ много добрѣ знаятъ цѣната на „освободителнитѣ“ чувства на Русия спрямо Галиция и затова веднага слѣдъ избухването на войната застанаха противъ Русия.

Рѣшителната анти-руска позиция на украинцитѣ имъ се диктува не само отъ сегашното безпримѣрно угнетяване на украинството въ Русия, но и отъ съзнателното отнасяне къмъ цѣлата история на руската политика спрямо инороднитѣ елементи, а въ частностъ спрямо украинцитѣ. Тридесетъ милионния украински народъ въ Русия нѣма нито свое народно училище, нито своя църква, нито свой езикъ въ учрѣжденията, нито общинска и земска автономия; нѣщо повече: литературата и пресата на украинцитѣ се забранява, тѣхнитѣ общественни дѣйци се арестуватъ и заточаватъ въ сѣвернитѣ Сибирски губернии. Още сега много украински депутати отъ първата и втората Дума излежаватъ наказанието си въ Сибирь, а рускитѣ пощи сж задължени да посочватъ на полицията и джандармитѣ ония, които изписватъ украински вѣстници, макаръ и допуснати отъ цензурата, а слѣдъ това слѣдватъ репресии.

Между това украинцитѣ, както въ Русия, тѣй и въ Галиция помнятъ, че нѣкога сж живѣли по-добрѣ въ земята си, че нѣкога сж имали собствена държавна организация, свои нисши, срѣдни и висши училища, своя народна автономна църква, само номинално подчинена на Цариградския патриархъ, а въ сжщностъ автокефална съ свой екзархъ въ Киевъ и т. н. Защото още прѣди Полтавската битка (1709 г.) сжществуваше самостоятелна Украинска държава отъ двѣтѣ страни на Днѣпъръ съ собствено управление (държавния глава се е казвалъ гетманъ) съ собствена войска и т. н., която бѣше само подъ протектората на Русия, наричана тогава още Московщина. Тая Украинска държава, създадена въ срѣдата на XVII вѣкъ отъ Богданъ Хмелницки, обединяваше въ себе си, въ дългогодишната борба противъ полското владичество, по-голѣмата частъ отъ тогавашната украинска

територия, а именно сегашнитѣ губернии: Киевската, Черниговската, Полтавската, Екатеринославската, частъ отъ Херсонската, Подолската и Волинската, когато само западнитѣ украински земи (Волиния, Подолия, Холмщина и Галиция) се намираха подъ полска властъ.

Обезсиленъ отъ дългогодишнитѣ войни съ Полша и заплашванъ отъ къмъ югъ отъ Кримското ханство Богданъ Хмелницки се принуди най-послѣ да потърси помощъ отъ Московското царство, което и се оформи чрѣзъ Переяславския трактатъ (1654 год.), съ който се гарантираше пълната държавна автономия на Украйна, като на васална държава, подчинена на Московския царь сжщо тѣй, както бѣше до скоро България на Турция. Това именно бѣше началото на трагическия край на украинската политическа самостоятелностъ. Московския царизмъ, който бѣше увлекълъ Хмелницки съ обѣщания за „освобождение“ отъ полско иго, веднага слѣдъ смъртъта на Хмелницки (1656 год.) започна да нарушава постановленията на трактата като се намѣсваше въ вжтрѣшнитѣ работи на Украйна и като се стремѣше да ограничи нейната суверенностъ, военна слава, автономията на църквата ѝ и т. н., и като раздухваше съ пари и агитация партийнитѣ и социални антагонизми въ Украйна. Украйна нападана непрѣкъснато отъ татаритѣ отъ къмъ Кримъ и отъ поляцитѣ отъ западъ се намѣри въ крайно тѣсно положение.

Наслѣдникътъ на Хмелницки, гетманътъ Иванъ Вишовски, човѣкъ уменъ и самоотверженъ, се опита да създаде друга комбинация, като сключи съ Полша единъ трактатъ въ Хадячъ (1658 год.), по който Украйна влизахе въ Полско-Литовската уния, като трета самостоятелна държава, слѣдъ което той унищожи руската армия подъ Конотопъ (Черниговска губерния). Но социалното

движение на селянитѣ противъ украинското правителство, подържано отъ Москва съ пари и оржие, го накара да се откаже отъ гетманството, слѣдъ което се поднови Переяславския трактатъ съ Москва, сега, обаче, съ нѣкои ограничения на украинската самостоятелностъ (въ областта на външната политика, църковната автономия и т. н.).

Руско-полската война, която се водѣше на украинска територия, сломи силитѣ на Украина и най-послѣ докара подѣлбата на Украина между Русия и Полша по рѣката Днѣпъръ (1667 год.). По такъвъ начинъ възникнаха двѣ украински гетманства: на западъ отъ Днѣпъръ подъ полска властъ и на изтокъ отъ Днѣпъръ подъ руска; слѣдъ това настѣпва най-трагичния периодъ на украинската история: борбата за обединението на двѣтѣ части и за освобождението на Украина, както отъ Русия, тѣй и отъ Полша. Гетманътъ Петро Дорошенко се опита да получи помощъ отъ Турция и да сключи съюзъ съ Кримъ, но не можа да отрази съединеното руско-полско нападение.

Послѣденъ, който се опита съ оржие въ рѣка да освободи Украина отъ Русия, бѣше гетманътъ Иванъ Мазепа, романтическа фигура въ поемитѣ на Байронъ, Пушкинъ, Шелли, Волтеръ и Словацки. Въ дѣйствителностъ Иванъ Мазепа е билъ необикновенно трѣзвенъ политикъ и енергиченъ администраторъ. А дългогодишното му гетманство подобри стопанството и порядкитѣ въ Украина, насади тамъ училища, печатници и лицеи, ознаменува се съ грамадни постройки (по-голѣмата частъ отъ църквитѣ и манастиритѣ въ Киевъ), съ реорганизацията на армията и, което е най-важно, съ постепенното отнемане отъ Полша на земитѣ на западъ отъ Днѣпъръ, откъснати по Амдрушовския договоръ. Това засилване на Украина даде смѣлостъ на Мазепа и патриотическия ук-

раински старейшина да застане въ 1708 год. на страната на Карлъ XII Шведски противъ царь Петръ I и полския кралъ Августъ II. За съжаление, бързото навлизане на Петръ въ Украйна не остави да се събератъ всички украински сили и тероризира населението на сѣверна Украйна съ страшни звѣрства (разпѣваха се съ стотини и хиляди души на кръстъ и ги разполагаха по пжтищата или пѣкъ приковани къмъ салове ги пускаха по течението на рѣката). Вносътъ на продукти въ Украйна се прѣкрати, тъй като Полша стоеше на страната на Русия, а търговия съ Кримъ почти не се водѣше. Съобщенията въ Швеция се прѣкъснаха поради голѣмото разстояние, а когато настъпи при това и суровата зима, то сждбата на Карлъ XII и Мазепа, а заедно съ тѣхъ и на цѣла Украйна бѣше вече рѣшена. Подъ Полтава въ 1709 год. Шведско-Украинскитѣ войски бѣха побѣдени, въпрѣки геройската имъ храбрость, отъ значително по-многочисленитѣ отъ тѣхъ руски войски и Карлъ XII и Мазепа бѣха принудени да избѣгатъ на турска територия въ Бесарабия. Съкрушенъ отъ скръбъ Мазепа скоро умрѣ и биде погрѣбанъ въ Съборната църква въ Палацъ, а Украйна трѣбваше да понесе цѣлата тежестъ на ржката на Петръ I. Градоветѣ ѝ бѣха унищожени, населението ѝ поробено, църквата ѝ подчинена на руския „Св. Синодъ“, автономията на Украйна биде силно ограничена, остана ѝ едва ли сѣнка отъ самостоятелность. Земята на западъ отъ Днѣпъръ отново бѣ отстъпена на Полша като на съюзница въ войната противъ Карлъ XII и Мазепа. Тѣй трагично се завърши послѣдния опитъ на украинцитѣ да освободятъ държавата си отъ заплашващето ги московско чудовище.

Това, което ставаше по-късно, бѣше вече бавна агония на украинската самостоятелность въ обятията на сѣ-

верния Моллохъ. Въ Украйна бѣха пратени руски намѣстници, които трѣбваше да контролиратъ управлението на гетманитѣ и руски войски да квартируватъ. (Нѣщо подобно виждаме сега въ Персія и Египетъ). Украйна бѣше обложена съ данъци въ полза на Русия. Ограничи се свободата на печата, като се подчини на московската цензура, което намали украинското книжно производство, а послѣ и украинската култура до нула. Украинскитѣ войски бѣха унищожени, тѣхъ ги употрѣбяха за прѣсушаване на блатата между Ладога и Ботническиятъ заливъ, гдѣто буквално върху коститѣ на стотини хиляди украинци се издигна Петербургъ. Най-послѣ Екатерина II, върна на традицията на Петръ I, нанесе послѣдния ударъ и съ указъ отъ 1764 год. окончателно унищожилъ независимостта на Украйна, като я включилъ въ руската държава и унищожилъ правителството на гетмана. Послѣдниятъ гетманъ, графъ Кирилъ Разумовски, — *Le roi en exil* — трѣбваше да остане въ Петербургъ. Потомцитѣ му се бояха за живота си и избѣгаха отъ Русия, а единъ отъ тѣхъ, графъ Камило Разумовски, е сега единъ отъ най-значителнитѣ магнати на Австрийска Моравия.

Слѣдъ унищожаването на гетманската държава оставаше само една украинска територия свободна отъ руско иго, — тѣй нарѣчената запоржска Сѣчь, военно орденска организация на украинцитѣ отъ долно днѣпърскитѣ брѣгове, въ сегашна Таврическа и Херсонска губернии. Тая военна република биде унищожена нѣколко години покъсно, нейната крѣпостъ и центръ нарѣченъ Сѣчь бѣше бомбардиранъ, а територията ѝ до устието на Днѣпъръ присъединена къмъ Русия (1775 г.).

И остатъцитѣ на украинскитѣ земи, принадлежащи на Полша скоро чрѣзъ „освобождение“ се паднаха на Русия. Русия използва вътрѣшнитѣ размирици въ Полша,

главно социалната и религиозна борба на украинцитѣ отъ Киевско, Волония и Подолия противъ аристократическата и ултра-католическа Полша, борба, която се проявяваше въ често повтарящи се бунтове на украинскитѣ селяни, за да ускори подѣлбата на Полша и да вземе въ рѣцѣтъ си въ края на XVII вѣкъ украинскитѣ земи, съ изключение на Галиция, която се падна на Австрия. Вземайки отъ Полша западнитѣ украински земи, Русия играеше ролята на „освободителка“ на украинскитѣ земи отъ социалното и религиозно полско иго, когато именно централизирания руски режимъ докара усилването на крѣпостното право и насилственото унищожаване на тѣй нарѣчената уния (т. е. грѣцко-католическо вѣроизповѣдание съединено съ Римъ) въ Волиния, Подолия, Холмщина и Пидлисе, което не мина безъ проливане на кръвта на украинскитѣ селяни-унияти.

„Освободила“ по такъвъ начинъ почти всички украински земи, Русия почна систематически да ги порушава. Украинската шляхта (дворянство), до колкото не бѣше унищожена при Полтавския погромъ, биде русифицирана съ помощта на училището, на военна и чиновническа кариера и т. н. Украинското духовенство биде порусено, като се подчини на Св. Синодъ. Украинската литература бѣше унищожена съ принудителна цензура въ Москва. Украинскитѣ училища и печатници бѣха просто затворени. Ако прибавимъ при това и факта, че Украйна, особено когато принадлежеше на Полша, се разори отъ войната, а интелегенцията ѝ (дворянството и еснафство) биде погубено отъ полския режимъ, то лесно можемъ да си прѣдставимъ, че Украйна не можеше вече да се съпротивлява на русификаторската система.

Врѣмето отъ разоряването на Сѣчъта и подѣлбата на Полша до 30-тѣхъ години на XIX вѣкъ е периодъ на

летаргия на украинския народъ, който се състоеше тогава почти изключително отъ крѣпостни селяни. И само 30-тѣхъ години на миналия вѣкъ донесоха на украинския народъ възраждане, отначало романтично литературно, както и у другитѣ славяни, а слѣдъ това политическо. Въ Галиция въ 30-тѣхъ години се почва възраждане на украинския езикъ и литература, а въ 1848 год. прѣзъ врѣме на пролѣтѣта на австрийскитѣ народи, галицкитѣ украинци провъзгласиха себе си и украинцитѣ отъ южна Русия живъ народъ, отдѣленъ отъ поляцитѣ и руситѣ, и поискаха да се създаде отъ украинскитѣ земи на Австро-Унгария една автономна украинска територия съ свой сеймъ и т. н. Австрийското правителство се отнасяше благосклонно или поне толерантно къмъ тия стремления до тогава, докато не му се стори по-износно да привлече на своя страна поляцитѣ, които бѣха изгубили довѣрие въ собственитѣ си сили слѣдъ несполучливото възстание противъ Русия (1863 год.). Между Австрия и поляцитѣ се сключи формаленъ договоръ, споредъ който на поляцитѣ, а именно на полското дворянство и бюрокрация се даде цѣлата власть надъ Галиция, а по такъвъ начинъ и господството на украинцитѣ, за което пѣкъ поляцитѣ дадоха на Австрия надеждата, както излиза сега съвсѣмъ неоснователно, за една полска революция въ Русия и за присъединяването на цѣла Полша къмъ Австрия. Това именно прѣдизвика тежката 40-годишна борба на украинцитѣ съ поляцитѣ, борба, която не се е свършила и до сега. Все пакъ въ тая борба силитѣ на украинството се развиха дотолкова, че Галиция съ своитѣ украински гимназии, училища, национална църква, печатъ, театръ, музеи, партии, дружества „Соколи“, „Сѣчи“ и т. н. стана украински Пиемонтъ за цѣла Украйна, намираща се подъ руска власть.

Руска Украйна изпита една много по-тежка сждба, защото абсолютизмът и царизмът въ Русия спъватъ всички народни движения. Най-великиятъ поетъ на Украйна, Тарасъ Шевченко и неговитѣ другари, отъ тѣй нареченото „Кирило-Методиевско братство“ въ 40-тѣхъ години на миналото столѣтие си изпатиха заради мечтитѣ си за една украинска държава, макаръ и федеративно съединена съ Русия и бѣха заточени въ Сибирь, или пъкъ затворени. Либералното течение на 60-тѣхъ години даде на украинството нови надежди, но царскитѣ укази отъ 1863 г. и 1876 г. заповѣдаха да се оставятъ всички надежди и забраниха всички издания и поставянето украинскитѣ пиеси на украински езикъ. Украинскитѣ емигранти (Драгомановъ и другаритѣ му) прѣнасятъ дѣятелността си въ Женева и въ Львовъ, украинската литература се скрива въ Галиция, а руска Украйна пада въ нова летаргия, като дава най-добритѣ си сили на рускитѣ революционни организации. И само новата революционна вълна отъ 1900 г. събуди отново украинството въ Русия и прѣдизвика украинската нелегална организация — „Украинската Революционна Партия“ (по-късно Украинската Социалдемократическа Работническа Партия), чиято първа брошура носеше заглавието „Самостоятелна Украйна“. Прѣзъ врѣме на руската революция и украинството изплува на повърхността на обществено-политическия животъ, като даде на първитѣ двѣ Думи два многочислени украински клуба съ лозунгъ автономия на Украйна. Сега украинството става едно масово политическо движение, което рускитѣ националисти („Новое Время“ и „Киевлянинъ“) наричатъ „мазепинство“.

Именно това възраждане на украинството отъ двѣтѣ страни на границата ускори войната на Русия съ Австрия. Рускитѣ официални и националистически кръгове

виждаха въ бързото развитие на украинския Пиемонтъ (Галиция) причината на националното събуждане на Руска Украина и смѣтнаха това за австрийско-нѣмска интрига противъ цѣлостта на Русия, макаръ че въ дѣйствителностъ самата Австрия, хипнотизирана отъ поляцитѣ, не разбираше до самото избухване на войната украинския въпросъ и поддържаше полския гнетъ надъ украинцитѣ въ Галиция. Естественното развитие на възраждащия се младъ националенъ организъмъ, въпрѣки прѣдупрѣжденията на такива видни хора, като Милюковъ, Карѣевъ, Коршъ, Шахматовъ, се смѣташе въ националистическо заслѣпление като продуктъ на задгранична интрига, имаща за цѣль разрушаването на Русия. И това рѣши въпроса за войната, която висѣше въ въздуха вече нѣколко години.

Ако Русия се въоръжаваше вече въ продължение на нѣколко години, а въ това врѣме насѣскваше Сърбия и Черна Гора противъ Австрия, поляцитѣ противъ Германия, балканскитѣ народи единъ срѣщу другъ, Ромжния противъ Австрия и т. н.; а въ Галиция, като въ погранична областъ, стократно увеличи русофилската агитации съ пари, брошури, емисари и т. н., — то всичко това се вършеше само защото войната съ Австрия, заради галицкитѣ украинци, бѣше вече рѣшена. Цѣльта на войната за Русия е да вземе въ свои рѣцѣ и да унищожи украинския Пиемонтъ въ Русия, а териториялното засилване на Сърбия, Черна Гора или Ромжния това сж само случайни добавки, цѣльта на които е само да се получи военната помощъ на тия държави, слѣдъ което всичкитѣ балкански народи по редъ биха сподѣлили сждбата на Украина, Полша, Финландия и Кавказъ.

Слѣдъ всичко казано до тукъ, става ясно защо украинцитѣ тѣй единодушно заставаха на страната на

Австро-нѣмския съюзъ. Така тѣ защищаватъ своя Пиемонтъ, а заедно съ това и националното бждаще на цѣла Украйна. За това веднага слѣдъ избухването на войната всички украински партии въ Галиция, депутатитѣ и печата се обърнаха къмъ цѣлия украински народъ съ апелъ за борба съ Русия, тоя най-голѣмъ врагъ на Украйна, а „Украинския Националенъ Съвѣтъ“, състоящъ се отъ прѣдставители на всички украински партии (съ изключение, разбира се, на русофилитѣ, които се смѣтатъ отъ украинцитѣ за продажни ренегати), рѣши да организира отъ украинската младежъ единъ корпусъ доброволци за борба съ Русия. Една часть отъ тоя корпусъ се отличи въ боеветѣ съ Русия въ Карпатскитѣ проходи около Ужокъ.

Становището завзето отъ галицкитѣ украинци се сподѣля и отъ рускитѣ украинци, а изразителъ на тѣхнитѣ национално политически стремежи е сега „Сюзътъ за освобождентето на Украйна“ и други организации.

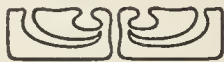
Нека тия нѣколко реда, които ще изнесатъ прѣдъ чуждия читателъ, може би, съвсѣмъ нови за него факти, послужатъ за балканскитѣ народи като прѣдупрѣждение за руската „освободителна“ мисия. Рускиятъ деспотизмъ е агресивенъ въ самата си сжщность и непримиримъ спрямо съсѣднитѣ народи. Той не знае нито съжителство, нито съсѣдство, — той знае само окупация и подтисване. Той е погълналъ единъ държавенъ организъмъ слѣдъ другъ (Украйна, Литва, Полша, Курландия, Лифландия, Финландия, Грузия, Кримъ, Бухара, Хива и т. н.), служейки си за тая цѣль все съ сжщитѣ срѣдства на „освободителна“ агитация: пари, корупция, интриги, раздѣляванe и въ края на краищата съ военни нападения. Въ Украйна насъскваха селянитѣ противъ дворянството, а сжщеврѣменно развращаваха дворянството съ надежда за

кариера и съ разширочаване на привилегии; въ Полша насъскваха угнетенитѣ украинци и православни срѣщу поляцитѣ и католицитѣ; въ Курляндия и Лифляндия — латишкитѣ селяни срѣщу нѣмскитѣ барони, които сжщо развратяваха съ кариери и привилегии; въ Финляндия финскитѣ селяни срѣщу шведското еснафство; въ Кавказъ — християнитѣ срѣщу мохамеданитѣ, татаритѣ срѣщу арменцитѣ, арменцитѣ срѣщу черкезитѣ, грузинскитѣ и милгренскитѣ селяни срѣщу тамошното дворянство, което отъ своя страна се развратяваше съ пари и кариера. Всички тия страни сж „освободени“ отъ тѣхнитѣ послаби угнетители, за да се замѣни слабото полско, нѣмско, шведско или кое и да е друго иго, съ желѣзното руско. Нека тогава балканскитѣ народи и небалканскитѣ съсѣди на Русия добрѣ да изучатъ тия страници на ръката история, — не по официалнитѣ руски учебници — и нека си прѣдставятъ своето бждаще, въ случай, че Русия излѣзе побѣдителка въ войната. Ние, които добрѣ познаваме психологията на руския абсолютизмъ, сме сигурни че слѣдъ унищожаването на Австрия, би дошелъ редътъ на Ромжния, Бѣлгария, Сърбия, Турция, Гърция, Швеция, Норвегия и др. А разгромътъ на Русия и създаването на нови държави (Украйна, Полша, Финландия) между Балканитѣ, Европа и Русия би усигурило като прѣдпазителна стѣна еднажъ за винаги по-малкитѣ народи на Сѣверна и Централна Европа и на Балканския полуостровъ отъ руската опасностъ.

Колкото се отнася специално за Балканитѣ, то създаването на украинската държава веднажъ за винаги би отхвърлило Русия отъ Черно Море, а заедно съ това би се разсѣялъ черния облакъ, който отъ 150 години насамъ тежи надъ цѣлия Балканъ. Отдѣлена чрѣзъ силна украинска стѣна отъ Черно Море и Балкана Русия би

прѣстанала да заплашва сществуването на балканскитѣ народи и би изгубила интересъ за интриги на Балканитѣ.

Създаването на тая прѣдпазителна стѣна, — най-напрѣдъ на Украйна (безъ това Русия въпрѣки на отцѣпването на Полша би останала страшна), — ето историческата необходимостъ за народитѣ, заплашвани отъ Русия. А кого не заплашва Русия отъ Нордкапъ до Цариградъ?...

II.

Украйна и България.

На българския читател, който, може би, е навикналъ да смѣта сѣверното крайбрѣжие на Черно море като истинско руска земя, ще бжде, интересно да се запознае съ нѣкои страници на историческото минало, които свидѣлствуватъ за живитѣ културни сношения на двѣтѣ земи — Украйна и България, при което ролитѣ на двата народа се мѣняватъ: отначало българитѣ сж учители на украинцитѣ, а послѣ украинцитѣ се намиратъ въ такова положение, че могатъ да влияятъ културно на българитѣ.

Най-старитѣ сношения на двѣтѣ земи потъватъ въ мъглата на прѣдисторичнитѣ врѣмена. Слѣдъ това трѣбва да се отбѣлѣжи прибиваването на Св. Кирилъ (тогава още Константинъ) въ Кримъ и на украинскитѣ брѣгове на Черно море. Въ всѣки случай още тогава се е почнала пропагандата на българско-славянското християнство срѣдъ южно-украинскитѣ плѣмена, доказателство за което имаме вече въ IX, а още повече въ X вѣкъ въ голѣмото число християни съ славянско богослужение (съ кирилица и старобългарска рѣчь) въ нѣкои центрове на Украйна (Киевъ и т. н.). Тогава, слѣдъ византийското, българското влияние върху Украйна е най-силно. Тия близки връзки съ България, може би, сж дали импулса на войнствения украински князь Светославъ за единъ завоева-

теленъ походъ срѣщу България (968 г.). Слѣдъ като побѣди българитѣ при Доростолъ (Силистра), Светославъ се установи по-късно въ Прѣславъ и трѣгна прѣзъ Тракия за Цариградъ. Войнитѣ съ византийския императоръ Цимисхий се свършиха безуспѣшно за Светославъ, който трѣбваше да се върне въ България, гдѣто се затвори въ Доростолъ (Силистра) и се бранѣше три мѣсеци срѣщу съюзената византийско-българска армия. Упорната му отбрана накара Цимисхия да склучи миръ и да позволи на Светослава свободно да се върне въ Украина (972 г.). Съ това се свърши единствения четиригодишенъ инцидентъ между Украина и България.

Слѣдъ това взаимнитѣ отношения имаха изключително миренъ, културенъ характеръ. Първа украинската църковна иерархия, слѣдъ официалното въвеждане на християнството въ Украина отъ Владимиръ Велики (въ края на X вѣкъ), произхождаше отъ България (отъ Охридъ). Въ всѣки случай, отъ българския произходъ бѣха донесенитѣ тогава въ Украина църковни книги и значителна частъ отъ свѣтската писменостъ. Още за дълго време слѣдъ това се вижда българското влияние въ украинската църковностъ, а и до сега се забѣлѣзватъ слѣдитѣ, макаръ и въ това, че цѣлъ редъ църковни пѣсни и днесъ въ Украина се наричатъ „български гласове“, а българскитѣ имена Борисъ и Глѣбъ станаха народни въ Украина. Цѣлата украинска литература отъ „княжеския периодъ“ (IX до XIII вѣкъ) показва не само въ езика, но и въ съдържанието си, крайно силно взаимствуване отъ българитѣ. Въ Украина бѣха разпространени стотини български творения: „Лѣтописи“, „Сказания“, „Паломничества“, „Жития“, „Сборници“, „Слова“, „Пчели“, „Цвѣтя“, и т. н. въ оригинали или въ украински прѣработки. А богомилскитѣ апокрифи станаха собственостъ

на украинския народъ. Единъ отъ забѣлжителнитѣ паметници на старо-украинската литература, отъ XI вѣкъ, „Сборника на князь Светославъ“ е волна прѣработка на едно аналогично българско произведение.

Слѣдъ това културнитѣ сношения на България и Украина се прѣкъсватъ, въ XIII вѣкъ, поради нашествието на монголитѣ, на което попаднаха и двѣтѣ земи и което залѣ южно-украинскитѣ степи отъ Карпатитѣ чакъ отвѣдъ Донъ на изтокъ и съ това прѣкъсна всѣко съобщение между България и Украина, изтласкана отъ монголитѣ до сегашна Галиция, Волиния, Киевщина и Черниговщина.

Едва въ XV вѣкъ прѣкъснатитѣ културни сношения се подновяватъ. Монголското нашествие, войнитѣ на Литва и Полша съ Украина и междуособнитѣ войни дотолкова обезсилватъ Украина, че Киевъ става малъкъ пограниченъ градъ, който украинския митрополитъ трѣбваше да напустне. Украинската църква и култура западнаха, защото градоветѣ станаха развалини и едва, слѣдъ закрѣпването на Литва и изпѣждането на татаритѣ до брѣговетѣ на Черно море, възкрѣсва отново украинската църква и култура. Възстановява се съ усилията на великия литовско-украински князь Витовитъ Киевската митрополия и Григорий Цамблакъ става митрополитъ. Цамблакъ, по произхождение българинъ, отъ начало билъ дяконъ при българския патриархъ Ефtimi, послѣ призвиганъ въ Молдавска Сутава, по-късно игуменъ въ Панкратовския манастиръ въ Сръбска Деча, а въ края на краищата украински митрополитъ въ Киевъ (1416 г.). Неговата литературна и организационна дѣйность възкреси украинската църква и даде начало на нова педагогика и на новъ развой на литературата. Въ историята на украинската култура Цамблакъ заема почетно мѣсто и е единъ

отъ прѣдтечитѣ на великия свой наслѣдникъ по Киевската митрополия. — Петръ Могила.

Нещастията, които по това врѣме сполетѣха България, а именно завладяването ѝ отъ турцитѣ, докараха размѣната на ролитѣ, толкова повече, че Украйна, вслѣдствие на живата дѣятелность на князь Острожски (учрѣди лицей въ Острожъ) и митрополитъ Петръ Могила (академия въ Киевъ) достигна до висока степенъ на културата. Тогава именно настѣпва единъ макаръ и не толкова силенъ обратъ: българитѣ започватъ да заематъ отъ украинцитѣ. Тѣй прочутата граматика на старо-славянски (църковенъ) езикъ, съставена отъ украинеца Милетий Смотрицкий и издадена въ Литва въ 1619 год. става нарѣчникъ за изучване и съставяне на граматикографията на всички южни славяни, въ това число и на българитѣ. Издадена въ специално издание за южнитѣ славяни въ Римникъ, въ 1775 год. тя се употрѣбява въ училищата и манастиритѣ чакъ до възраждането на българската литература, което възраждане сжщо записва на една отъ почетнитѣ си страници името на украинеца Юрий Ив. Венелина (1802—1839 г.). Роденъ въ Унгария (дѣто живѣятъ до половинъ милионъ души украинци), Венелинъ слѣдвалъ университета въ Львовъ, послѣ въ Москва, слѣдъ което се е прѣселилъ въ България и стана единъ отъ първитѣ дѣйци на българското възраждане. Съ своитѣ исторически статии за България, той възкреси историческитѣ традиции на българитѣ и будѣше въ тѣхъ националното имъ съзнание. Голѣмо влияние упражни украинската литература върху ново-българската още прѣди епохата на освобождението. Особенно Шевченко и Марко Вовчокъ бѣха дълго врѣме най-любимитѣ образци за творчеството на Жинзифова, П. Р. Славейкова и Л. Каравелова.

Тежката борба, както на украинцитѣ, тъй и на българитѣ за политическа свобода, борба, която за българитѣ се увѣнча съ успѣхъ, а за украинцитѣ още далечъ не е свършена, не способствуваше за културнитѣ сношения на двата народа, толкова повече, че между тѣхъ като китайска стѣна застана Русия. Задъ тая стѣна, задъ този затворъ, българитѣ мъчно можаха да видятъ украинския народенъ животъ, който вървѣше по свой пжтъ, толкова повече, че Русия имаше тогава още своя „освободителенъ ореолъ“. Може би малцина българи знаятъ, че при Шипка и Плъвенъ цѣли полкове отъ руската армия, които се биха за свободата на българския народъ, бѣха чисто украински. Великиятъ съврѣмененъ украински драматически артистъ и директоръ на театръ, Садовски, напечата миналата година своитѣ крайно интересни спомени отъ тая освободителна война. Тая отчужденостъ не можа да се разсѣе и отъ могщия умъ на професора отъ Софийското Висше Училище, Михаилъ Драгомановъ, емигрантъ отъ Киевъ, който отъ София духовно подхранваше политическото движение въ своя роденъ край — Киевъ и Львовъ. Драгомановъ даде сжщо цѣненъ приносъ за българската наука, а именно за фолклора.

Едва въ най-ново врѣме се проби прозорецъ въ тая китайска стѣна и тя съвсѣмъ скоро ще се събори, защото не напраздно българския поетъ Славейковъ, прѣвеждаше стиховетѣ на Шевченко¹⁾, а нашия украински

---

¹⁾ 1. Д-ръ И. Д. Шишмановъ. Тарасъ Шевченко, неговото творчество и неговото влияние върху българскитѣ писатели прѣди освобождението. Отпечатъкъ отъ кн. XVI на „Библиотека Славянска Бесѣда“; 2. Славянски Гласъ, издание на Славян. Благотвор. Дружество въ България, год. IX (1911), кн. I—II, Ст. Чилингировъ, библиографични бѣлѣжки: Шевченко на български (по случай петдесетъ годишни ната отъ смъртъта му) р. 37—41; 3. Славянска Антология, Ст. Чилингировъ, София 1910, стр. 151—153. Прѣводи отъ П. Р. Славейкова, Л. Каравелова, А. Д. Ихчиева.

поетъ Федьковичъ, въодушевенъ отъ борбитѣ на българитѣ за освобождение, посвѣти на тая борба поемата си Кжрджали. Между двата народа има много общо, а нищо не ги дѣли. Общи ни сж стремежитѣ за политическа свобода, за обединението на всички сънародници въ една държава. Българитѣ винаги сж смѣтали тия стремежи за най-важни, а ние сме ги написали на знамената си и за тѣхъ проливатъ своята млада кръвъ украинскитѣ доброволци „Сичови стрѣлци“.

Общи сж за двата народа и страданията, които тѣ понесоха и има да понесатъ. Хиляди членове отъ всички партии: социалдемократическата, социалъ-революционната, радикално-демократическата и прогресивно-демократическата отъ руска Украйна пѣшкатъ сега въ Сибирь, тѣй както българскитѣ нѣкога въ Анадола. Галиция страда сега подъ „освободителното господство“ на руситѣ, тѣй както Македония подъ сърбитѣ. Първата работа на „освободителитѣ“ бѣше да затворятъ украинскитѣ училища и съюзи, да опустошатъ украинскитѣ музеи и библиотеки и да ги прѣнесатъ въ Москва, да арестуватъ украинскитѣ народни дѣйци (въ това число и митрополитъ Шептицки) и даже да конфискуватъ намиращитѣ се въ частни ржщѣ украински книги.

Възкръсването на Украина може да бжде само въ интереситѣ на България: да я освободи отъ руския колосъ и отъ неговитѣ интриги на Балканитѣ. Издигането на украинската държава ще възстанови нарушеното равновѣсие на Източна Европа и Черно-море. И това е въ интереситѣ на българитѣ.

ПРИЛОЖЕНИЕ.

III.

ПРОГРАМА

на

СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДАВАНЕ НА УКРАИНА.

Областътa населена съ украинци отвъдъ и отсамъ австро-руската граница стана театръ на военнитѣ дѣйствия, гдѣто ще се разиграятъ рѣшителнитѣ сражения и, което е по-важно, тая именно територия е ябълката на раздора между двата неприятеля.

Украинцитѣ, прочее, съ право могатъ да твърдятъ че тая война ще рѣши сждбата имъ, а именно дали трѣбва да бжде украинския Piemontъ, прибѣжището на нашия националенъ животъ, унищоженъ или трѣбва тоя животъ да възкрѣсне отвъдъ Збручъ, далеко задъ Днѣпъръ, чакъ до брѣга на Черно море. Поробенитѣ въ Русия украинци не могатъ и не бива да слѣдятъ събитията като пасивни зрители. Тѣ издигатъ високо и рѣшително гласътъ си, за да искатъ неоспоримото си право на национална независимостъ.

Историческата необходимостъ настоятелно иска да възникне между Русия и Европа една независима украинска държава. Само тогава въ Европа ще настѣпн траенъ миръ. Създаването на тая държава е необходимо условие, за запазването жизненитѣ Австро-Унгарски интереси и за спокойното развитие на нѣмскиятъ народъ въ

Австро-Унгария и Германия. За украинският народ то ще означава сбждването на вѣковнитѣ му мечти и стремежи.

Слѣдъ като разбраха това рускитѣ украинци създадоха една обща народна организация — Съюзътъ за освобождението на Украйна — която прѣдставлява национално политическитѣ и социално економическитѣ интереси на украинския народъ въ Русия.

Въ тоя съюзъ сж прѣдставени всички политически течения, които сж се обединили въ искането си за независимостъ на украинския народъ. Съюзътъ вижда осществяването на своитѣ идеали въ поражението на царизма отъ съюзенитѣ държави.

Независима Украйна трѣбва да бжде една конституционно демократична монархия, съ едно единственно законодателно тѣло, съ всички граждански, национални и др. права и съ собствено национална църква.

Ако се освободи само една частъ отъ населената съ украинци територия отъ руския деспотизъмъ, Съюзътъ ще дѣйствува за създаването на една автономна страна отъ цѣлата украинска областъ въ границитѣ на Австрия.

Сжщеврѣменно съ създаването на самостоятелната украинска държава ще се прокара една коренна аграрна реформа въ полза на селянитѣ.

Практическитѣ задачи, които Съюзътъ има да разрѣшава сж толкова разнообразни, че могатъ да се посочатъ само въ общи черти. За да подкрѣпи сериозно разрѣшението на тия задачи, Съюзътъ прѣдприе създаването на национално-политически организации въ руска Украйна. Веднага слѣдъ като Австро-Унгарската армия завземе украинската територия, Съюзътъ ще започне да прокара национално-политическата организация на завзетата областъ. Тогава ще се подготви свикването на

единъ народенъ конгресъ, който да се произнесе за формата на управлението, аграрната реформа и т. н. на отнетата отъ Русия областъ. Съюзътъ ще застъпва интереситѣ на украинския народъ прѣдъ правителствата и международнитѣ конференции и ще се грижи да популяризира срѣдъ европейското обществено мнѣние украинското движение чрѣзъ публикации, дописки и т. н.

Съюзътъ за освобождението на Украйна се намира въ постояненъ контактъ съ австрийскитѣ украинци.

Като вѣрватъ въ побѣдата на австро-унгарската и германска армии, украинцитѣ се надѣватъ, че на развалинитѣ на руската империя, тоя затворъ на народитѣ, ще се издигне свободна и независима Украйна.

IV.

Къмъ европейското обществено мнѣние.

Безпримѣрната прѣдизвикателна политика на Русия прѣдизвика катастрофа въ цѣлия свѣтъ, каквато историята непознава. Ние украинцитѣ, синове на единъ голѣмъ, раздѣленъ между Австро-Унгария и Русия народъ, който се подтисва по нечуванъ начинъ отъ царизма, съзнаваме защо се води тая война. Работата не е за нѣкаква хегемония на „германизма“ или „славянството“. Войната се води между културата и варварството. Войната се води за да се сломи окончателно силата на една идея, на идеята за панрусизма, която е докарала неизчислими врѣди за цѣла Европа и заплашваше нейното благосъстояние и култура.

Русия, използвайки политическата слѣпота на славянскитѣ народи, направи отъ тая идея, която е позната подъ лъжливото име „панславизмъ“, орждие на своитѣ агресивни планове. Тая идея вече е унищожила Украйна като една независима държава, подчинила е Полша, обезсилила Турция и въ послѣднитѣ години хвърли мрѣжата си даже въ Австро-Унгария. Вратата, прѣзъ която тържествующия панрусизмъ трѣбваше да влѣзе въ Австро-Унгария, за да я разруши, трѣбваше да бжде Галиция. Нашиятъ, раздѣленъ между двѣ държави, народъ, трѣбваше да послужи на Русия за да може царизмътъ да завладѣе проливитѣ и Цариградъ, пжтътъ за кждѣто, споредъ рецептитѣ на руската дипломация, минавалъ прѣзъ Виена.

За тая цѣль Русия, отъ години наредъ, вършеше своята разрушителна работа. Смѣтката бѣше ясна: бжде ли нашия народъ, който въ Русия е брутално поробенъ, въ Галиция спечеленъ за руската кауза, тогава задачата да се забие царското знаме на Карпатитѣ ще се улесни крайно. Ако ли пѣкъ 30-тѣхъ милиона украинци въ Русия, подъ влиянието на галицкитѣ си братя, разбератъ правилно своитѣ национални и политически интереси, тогава разширочителнитѣ планове на Русия ще се сгромолясатъ.

Безъ откъсването на украинскитѣ провинции отъ Русия, даже и най-унищожителния погромъ на тая държава въ сегашната война би билъ само единъ слабъ ударъ, отъ който царизмътъ би се съвзелъ въ нѣколко години, за да продължава да играе старата си роля на нарушителъ на европейския миръ. Само свободна, тежняща къмъ Тройния Съюзъ Украина, съ своята голѣма територия отъ Карпатитѣ до Дунава и Черно море, би могла да бжде защитителна стѣна на Европа срѣщу Русия, стѣна, която би направила за винаги безвръдно разпространяването на царизма и би освободила славянския свѣтъ отъ пагубното влияние на панрусизма.

Въ пълно съзнание на своята историческа мисия, да брани своята стара култура отъ азиатското варварство на руситѣ, Украина винаги е била явенъ врагъ на Русия, като е търсила винаги помощъ за своитѣ освободителни стремежи на западъ отъ нѣмцитѣ. Гетманитѣ Богданъ Хмелницки и Дрошенко и Орликъ се обърнаха къмъ нѣмцитѣ, а Мазепа къмъ шведитѣ. Даже въ врѣмето на Екатерина II украинското дворянство потърси въ Пруския дворъ защита срѣщу „московската тирания“. Шевченковитѣ демонстрации въ Киевъ прѣзъ мартъ тази година, въ които ясно се чуваха виковетѣ: „Да живѣе Австрия! Долу Русия!“, показватъ, че украинската по-

литическа мисъл върви пакъ по пътя на старитѣ исторически традиции.

Ние, украинцитѣ отъ Русия, които сме се обединили въ „Съюзътъ за освобождението на Украина“ ще употребимъ всички усилия за едно окончателно откъсване отъ Русия. Въ тия сждбоносни врѣмена, въ които нашиятъ народъ отвѣдъ и отсамъ границата се издига за послѣдна борба къмъ своя вѣковенъ врагъ, ние се обръщаме съ слѣдния апелъ къмъ цѣлия цивилизованъ свѣтъ. Нека той подкрѣпи нашето право дѣло! Ние имъ апелираме за това, като сме убѣдени, че *украинското дѣло* е сщеврѣменно и дѣло на цѣлата европейска демокрация. Никога Европа нѣма да има миръ, никога нѣма да бжде освободена отъ заплашвацитѣ нахлувания на царизма, никога нѣма да бжде сигурна за своитѣ културни блага, до като на широкитѣ степи на Украина не се издигне една крѣпость срѣщу Русия!

Голѣмитѣ жертви, които нашия народъ е давалъ и дава, въ течение на столѣтия въ борбата си съ Русия, ни даватъ моралното право да искаме вниманието и съзнанието на цивилизования свѣтъ въ полза на нашата кауза, въ полза на *независимостта на Украина!*

За да не остане непознато за общественото мнѣние въ Европа цѣлото значение на нашето дѣло сега, когато на бойнитѣ полета, на които падатъ хиляди украинци, се рѣшава сждбата на европейскитѣ народи, ние се обръщаме съ този апелъ къмъ всички народи, чиито политически интереси сж свързани въ тоя моментъ съ интереситѣ на свободата и цивилизацията.

За „Съюзътъ за освобождението на Украина“ :
Д. Донцовъ, В. Дорошенко, М. Меленевскій, О. Йолтуховскя, М. Зализнякъ, А. Жукъ.

V.

ВЪЗВАНІЕ

на

СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ НА УКРАИНА

КЪМЪ БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЪ.

Разтурването на първия балкански съюзъ и сегашната западно-европейска война най-ясно показаха политиката на Русия. Особено българския народъ най-добрѣ почувствува прѣлеститѣ на нейната „славянска“ политика. Тая политика е виновна затова, че Сърбия взема отъ България Македония. Може ли слѣдъ това българския народъ, въ сегашния великъ моментъ на прѣкрояване картата на Европа, въ името на бждащото развитие на самостоятелнитѣ народи, да не застане рѣшително и ясно противъ панславистската лъжа на Русия? Не е ли ясно, че подъ булото на „славянското единство и братство“ сѣверния деспотъ се домогва до нови териториални придобивки и иска да вземе подъ свое иго *всички* славянски народи и да подготви за всички тѣхъ оная зла сждба, която спжваше народитѣ, що имаха нещастieto да влѣзатъ въ руската държава?

Тридесетъ милионния украински народъ въ Русия, единъ отъ най-голѣмитѣ славянски народи, най-много изпита върху си резултатитѣ отъ „славянската“ политика на Русия. Извоювалъ за себе си въ врѣмената на гетманъ Хмелницки независимостъ, той биде принуденъ отъ

обстоятелствата да се съедини съ Московското царство. Той запази тогава независимостта и правата си. Още на другия ден слѣдъ това се почватъ „братскитѣ“ домогвания на Русия да лиши украинския народъ отъ неговата самостоятелностъ и да го поруси. Настъпва дълга и упорита борба, въ която украинския народъ е готовъ да се подчини на Турция, само да не търпи рускитѣ насилия. Руската побѣда подъ Полтава бѣше оня важенъ моментъ, който направи отъ слабата Московщина империалистична Русия. Тя и даде възможностъ съвсѣмъ да смаже Украина, да стъпче Полша, и да разпространи варварството си върху други земи. Тая битка бѣше проклятие не само за украинския народъ, но и за руския, защото именно послѣдната побѣда засили окончателно московския абсолютизъмъ и му даде възможностъ да се задържи до сега и да се противопостави на революционното движение на всички народи въ Русия въ 1905—1906 г.

Руската империя бѣше и е врагъ на всѣки прогресъ, и гробъ на народитѣ. И въ сегашната война побѣдата на Русия за дълги години би означавало надмощие на страшна реакция, побѣда на дивия абсолютизъмъ надъ демократизма и западно-европейската култура, би означавала, че разнитѣ славянски народи и по-нататъкъ биха пъшкали подъ иго.

Ний украинцитѣ и вий българитѣ трѣбва рѣшително да излѣземъ въ тоя крайно важенъ моментъ. Намъ ни се пада великия исторически дългъ да демаскираме лъжитѣ на руския панславизъмъ, защото сега се рѣшава нашата сждба — да бждемъ или не.

Русия водеше своята лъжлива пропаганда не само въ Сърбия и не само погуби съ това българския народъ въ Македония. Тя искаше също да вземе и оная частъ отъ украинския народъ, която имаше щастието да се

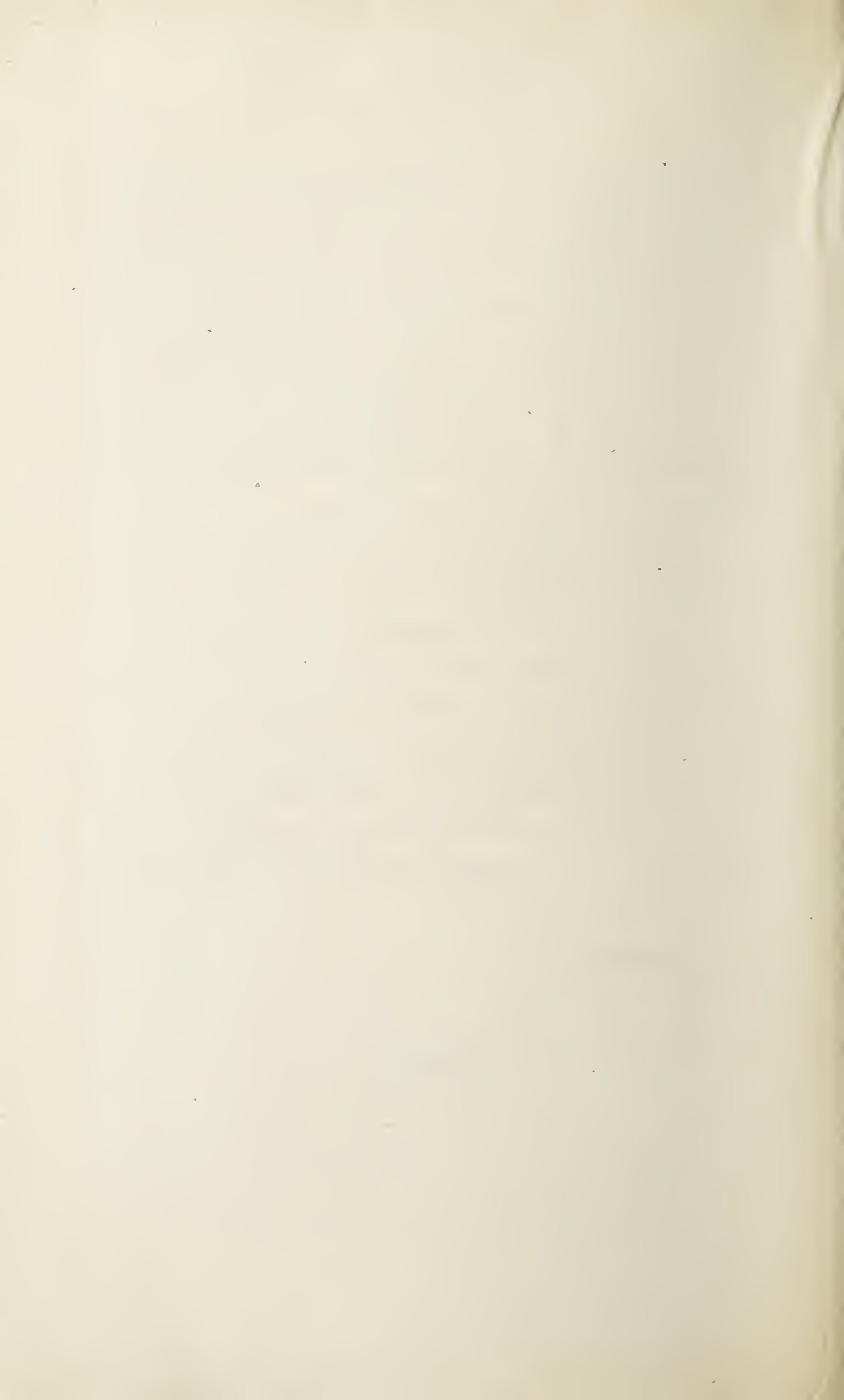
намѣри въ Галиция подъ закрилата на австрийската конституция. Русия мислѣше съ това веднажъ за винаги да задуши освободителното движение на украинския народъ. Прѣзъ Галиция и Виена минавалъ пѣтя за Дарданелитѣ и Цариградъ. Това бѣше мисълта на руското правителство. Русия подържаше Сърбия противъ Бѣлгария, за да обезсили Австрия и за това тя не жалеше пари за русофилска агитация срѣдъ украинското население въ Галиция. Опасността бѣше близка, затова украинския народъ ще смѣта деньтъ на обявяването война на Русия за най-свѣтлия день на своята история.

Бѣлгари! Въ тоя великъ походъ противъ руския деспотизмъ и ние съ васъ трѣбва да стоимъ въ едни редове съ нѣмскитѣ народи.

„Съюзтъ за освобождение на Украйна“ съ възторгъ гледа на вашитѣ приготовления за въоръжена акция противъ Русия и съюзницитѣ ѳ и вашитѣ славни усилия да се обедините въ тоя моментъ съ Турция и Ромжния. Ние вѣрваме че недавна прославенитѣ ваши полкове ще запишатъ името си и името на бѣлгарския народъ въ най-свѣтлиѣ страници на историята и сега украинския народъ ви праща не славянски, а общочовѣшки, най-топѣлъ братски привѣтъ.

25 августъ, 1914 год.

VI.

МАНИФЕСТЪ

на

ОБЩИЯ УКРАИНСКИ СЪВЪТЪ¹⁾.

Украински народе!

Наближава важенъ исторически моментъ. Разрѣшава се съдбата на държавитѣ и народитѣ. Не можаха да помогнатъ всички усилия на дипломацията да се запази европейския миръ. Бурята на войната заплашва Европа и нищо не може да я спре.

Тая буря застрашава най-много ония държави, въ числото на които влиза украинския народъ. Украинскиятъ народъ принадлежи къмъ ония народи, които ще изпитатъ най-силно тежестъта на войната и послѣдицитѣ ѝ.

Въ такъвъ моментъ единъ народъ, който иска да живѣе, трѣбва да има една мисль и една воля и тая си воля да приложи на дѣло така, че да стане факторъ въ историята на държавитѣ и народитѣ.

И затова въ тоя моментъ прѣдставителитѣ на украинския народъ въ Галиция отъ *всички политически направления*, които се обединяватъ въ единъ националенъ идеалъ, образуваха единъ Общъ Украински Съвѣтъ, който да изразява една мисль и едно дѣло, както се

---

¹⁾ Общиятъ Украински Съвѣтъ е политическа организация на галицкитѣ украинци, която днесъ обединява всички украински партии (народно-демократи, радикали и социалъ-демократи).

изисква отъ момента. Ние не сме приятели на войната и заедно съ цѣлия културенъ свѣтъ цѣнимъ мира като най-скжпо благо на човѣчеството. Но има въ историята на народитѣ и държавитѣ моменти, когато войната бива неминуема и щомъ не можемъ да попрѣчимъ на войната трѣбва да се помжчимъ, щото жертвитѣ, които тя иска отъ насъ да не отидатъ напраздно, кръвта на бацитѣ да донесе добро на дѣцата.

Пжтя за постигането на това е ясенъ!

Войната я иска руския царь, самодържавния господарь на империята, която е исторически врагъ на Украйна. Рускитѣ царе нарушиха Переяславския договоръ, съ който се задължаваха да зачитатъ самостоятелността на Украйна, и заграбиха свободна Украйна. Царската империя въ течение на три вѣка води една политика, която има за цѣль да отнеме отъ заробена Украйна народната душа и да направи украинския народъ часть отъ руския. Съ царски указъ се отне отъ украинския народъ най-святото му право, правото да говори на родния си езикъ. Въ царска Русия днесъ най-заробенъ е украинския народъ.

И когато Русия иска война, въ нея говори оная ненаситность, която като червена нишка минава прѣзъ цѣлата история на тая империя, която заграбвайки нови земи, заробвайки народитѣ, отъ московско княжество стана единъ колосъ, който отъ редъ години заплашва общоевропейския миръ и общоевропейския прогресъ, културата и живота на народитѣ.

Тая ненаситность на царската империя заплашва и нашия националенъ животъ. Историческиятъ врагъ на Украйна не може да се помири съ това, че не цѣла Украйна е въ негови ржцѣ, че не цѣлия украински народъ пѣшка подъ неговото господство, че има часть отъ украинската земя, дѣто украинския народъ не е поставенъ

извънъ законитѣ, дѣто той може да живѣе свой националенъ животъ.

Като воюва съ австро-унгарската монархия Русия заплашва съ гибель и украинския националенъ животъ, който е намѣрилъ закрила въ конституционното управление на австрийската държава. Побѣдата на Русия би донесла на украинския народъ отъ австро-унгарската монархия сжщото иго, подъ което пѣшка 30-милионния украински народъ на руската империя.

И затова нашия пжтъ е ясенъ.

Още въ врѣме на прѣдишния австро-руски конфликтъ съборътъ на дѣйцитѣ отъ всички украински партии въ Галиция, събрани въ Львовъ на 7.XII 1912 г. заяви, че за доброто и бждащето на украинския народъ, въ случай на австро-руски вѣоржженъ конфликтъ, цѣлия украински народъ единодушно и рѣшително ще застане на страната на Австро-Унгария противъ руската империя, която е най-зълъ украински врагъ.

И ето сегашния моментъ вика украинския народъ да застане единодушно противъ царската империя, на страната на оная държава, въ която украинския националенъ животъ намѣри свободното си развитие.

Досегашната пасивность на австро-унгарската политика спрѣмо плановетѣ на руския царизмъ винаги е била въ врѣда на интереситѣ на австро-унгарската монархия и народитѣ ѝ, и прѣди всичко, въ врѣда на самостоятелното национално развитие на нашия народъ. Затова сега нашъ святъ дългъ е да сложимъ всичкитѣ си сили прѣдъ жертвеника на борбата за бждащето на родна Украйна.

Побѣдата на Австро-Унгария ще бжде наша побѣда. И колкото по-голѣмо бжде поражението на Русия, толкова по-скоро ще дойде часа на освобождението на Украйна.

Украински народе!

Само оня народъ има права, който умѣе да ги извоюва. Само оня народъ има история, който умѣе да я твори съ сждбоноси дѣла.

Общиятъ Украински Съвѣтъ Те вика народе, за дѣлото, което ще Ти донесе нови права, ще отвори нова ера въ историята Ти, ще Те постави на надлежното мѣсто въ редоветѣ на европейскитѣ народи.

Нека тогава тоя апелъ намѣри отзвукъ въ всѣко украинско сърдце!

Нека се събуди въ нашия народъ нѣкогашната казашка смѣлость! Нека цѣлия ни народъ бжде не зритель, а най-дѣятеленъ участникъ въ бждащитѣ събития! Нека той употрѣби всичкитѣ си материални и морални сили за разбиването на историческия врагъ на Украина!

На борба за реализирането на тоя идеалъ, който днесъ обединява цѣлия украински народъ!

Нека на развалинитѣ на царската империя изгрѣе слънцето на свободна Украина!

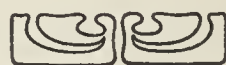
Лвовъ, 3 августъ, 1914 г.

За Общия Украински Съвѣтъ:

Прѣдседатель: Д-ръ Кость Левицки.

Подпрѣдседатели: Мих. Павлякъ.
Микола Ханкевичъ.

Секретарь: Д-ръ Степанъ Баранъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	СТР.
I. Какъ Русия „освобождава“ Украйна?	3
II. Украйна и България	23
Приложение.	
III. Програма на Съюза за Освобождаване на Украйна	29
IV. Къмъ европейското общественно мнѣние	33
V. Възвание на Съюза за Освобождение на Украйна къмъ българския народъ	37
VI. Манифестъ на Общия Украински Съвѣтъ	41
VII. Етнографическа карта на Украйна	49

ВІСТНИК

Союза визволення України.

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1.20 руб). — Ціна поодинокого примірника
30 сот. (15 коп.).

Редагує комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädterstrasse 79,
II. Stiege, Tür 19.

Ukrainische Nachrichten

Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina.

Erscheint als Manuskript.

Nachdruck mit voller Quellenangabe gestattet.

Redaktion und Administration: Wien, VIII. Josefstädterstrasse, 79.

Herausgeber und verantwortlicher Redakteur:

Omelan Batschynskyj.

Redigiert vom Komitee des Bundes zur Befreiung der Ukraina.

ДІЛО

(Передтим дневник у Львові, виходить від 18 вересня
1914 кожної суботи як тиждневник у Відні.

Редакція і адміністрація:

Wien VIII, Langegasse 16. Tür 8.

Ukrainisches Korrespondenzblatt

Herausgeber: **Dr. Konstantin Lewyckyj**

(Präsident der ukrainischen Zentralorganisation).

Verantwortlicher Redakteur: **Basil Panejko.**

Verwaltung und Expedition:

Wien VIII, Langegasse 16, Tür № 8.

Erscheint jeden Donnerstag.

Етнографическа карта на Украйна.

Имената на градовете въ австрийска Украйна сж официалнитъ нѣмски имена, а тѣзи на русна — официалнитъ русни.

— Граница на украинската територия; всички езични острови сж изхвърлени. - - - - - Държавни грънци. . . . . Губернски граници.

Губернскитъ градове сж подчертани. Имената на губерниитъ сж означени само тамъ гдѣто се именуваатъ съ други имена, а не съ главнитъ имъ градове; руското наименование е запазено по навнкъ.

Цѣна 20 стотинки.